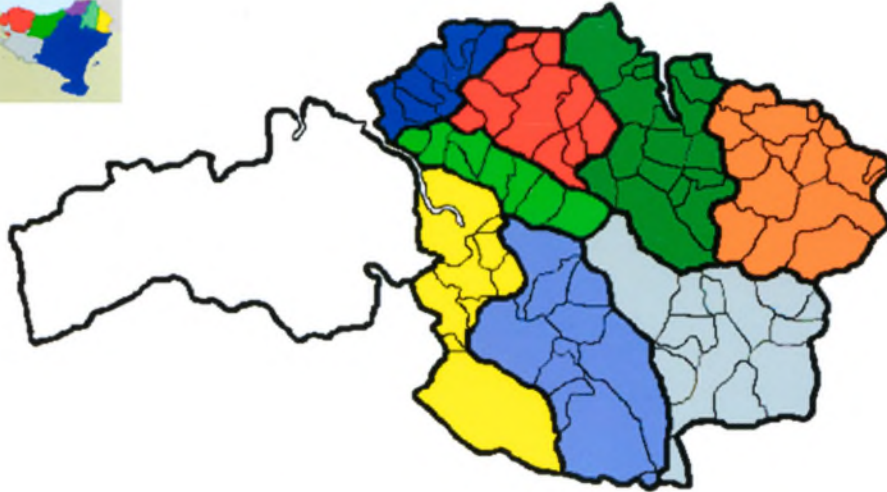

BIZKAIKO EUSKARAREN ESALDI ETA TESTU EREDUAK ARIKETA LIBURUA

1.361'282

AM

Z

BIZKAIKO EUSKARAREN ESALDI ETA TESTU EREDUAK ARIKETA LIBURUA

Iñaki Gaminde
Juan Luis Goikoetxea
Iñaki Sarrigarte

EUSKO JAURLARITZA

GOBIERNO VASCO

HEZKUNTZA, UNIBERTSITATE
ETA IKERKETA SAILA

DEPARTAMENTO DE EDUCACIÓN,
UNIVERSIDADES E INVESTIGACIÓN

Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia

Servicio Central de Publicaciones del Gobierno Vasco

Vitoria-Gasteiz, 2002

GAMINDE, Iñaki

Bizkaiko euskararen esaldi eta testu ereduak : ariketa liburua / Iñaki Gaminde, Juan Luis Goikoetxea, Iñaki Sarriugarte — I. argit. — Vitoria-Gasteiz : Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzua, 2002

or. ; cm. — (Glotaldidaktika-lanak ; 62)

ISBN 84-457-1938-6

1. Mendebaldeko euskara. 2. Euskara-Ikasketa eta irakaskuntza. I. Goikoetxea, Juan Luis. II. Sarriugarte, Iñaki. III. Euskadi. Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa Saila. IV. Izenburua. V. Bilduma

809.169-087(460.152)

809.169(076.5)

Argitaraldia:	1.a 2002ko abendua
Ale-kopurura:	1.000
©	Euskal Autonomia Erkidegoko Administrazioa Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa Saila
Argitaratzailea:	Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia Donostia-San Sebastián, 1 - 01010 Vitoria-Gasteiz
Egileak:	Iñaki Gaminde Juan Luis Goikoetxea Iñaki Sarriugarte
Internet:	www.euskadi.net
Fotokonposaketa:	Composiciones RALI, S.A. Particular de Costa, 8-10, 7.º - 48010 BILBAO
Inprimaketa:	Estudios Gráficos ZURE, S.A. Carretera Lutxana-Asua, 24-A Erandio-Goikoa (Bizkaia)
I.S.B.N.:	84-457-1938-6
Lege-gordailua:	BI-77-03

AURKIBIDEA

0. Sarrera	5
1. Esaldi ereduak: entzun eta laukiak betetzeko	7
2. Ulermena: testuen gaineko itaunak	23
3. Kontaketa: berba egiteko ariketak	33
4. Hiztegi ariketak	35

0. SARRERA

Zuentzat, Euskal Herriko neska-mutilontzat, dira ariketa honeek. Adineko euskaldunen giroan bizi ezker, ez zeunkie halango kontakizun askoren beharrizanik eukiko, berez-berez sartuko litxakizue euren berbakera-eta. Zoritxarrez, ez da halan atxikitze-ereduko ikasle guztien kasuan, eta askoz gitxiago murgiltze-eredukoaren artean.

Gure helburua izan da, aurkezten deusueguzan ariketen bitartez betiko euskaldunekazko lotura ez apurtzea eta, batera, bizkaieran alfabetatzea.

Hemen jartzen doguzan ariketek entzutea dabe oinarri, betiko euskaldun-euskaldunak entzutea. Halan eta guzti, idatziari leku garrantzitsua eskaintzen jako.

Lau multzotan banatu ditugu ariketok:

Esaldi ereduak: entzun eta laukiak betetzeko

Juntagailuak eta Menperagailuak agertzen dira sail honetan. Ikasleak euskara batuko per-pausa izango dau begien aurrean eta Esaldi Ereduak –Sarrerakoa, ez Ariketakoa- entzunik bizkaieraz beteko dau hutsunea.

Euskara batuan idatzia bitarteko lagungarritzat hartu, baina beti bere, arreta ahozko testuan jarri.

Ulermena

Testuen ganeko itaunak eskualdeka antolaturik eta herrian herrikoak topauko dozuz. ENTZUN berbari sakatu eta testu osoa entzunik itaunari erantzuteko dira.

Zerbait ulertu ez dogunean, ikasle, pentsau behar doguna da, akatsa inon egotekotan geuregan dagoala eta ez betiko euskaldun horren ahoan, hau da, geu garala ikasle.

Ahalegindu zaitez testu osoa ulertzen eta jagokon itaunari erantzuten. Horretarako kome-ni jatzu entzuten hasi baino lehen itaun hori irakurtzea.

Kontaketa: berba egiteko ariketak

Izentauriko herrietako Esaldi Ereduak –Sarrerakoak- entzun eta lantzeko dira. Atalean bertan azaltzen da zelan jokatu.

Berba egiteko ariketotan, kontaketan, indar handiko testuak, antologikoetarik batzuk jarri deusuguz, buruz ikasi, kantau nahiz idatziz plagiatzeko.

Hiztegia: hiztegi ariketak

Ariketaren helburua bereizten ikastea da, zein berba dan bizkaierarako bakarrik, zein baturako bakarrik eta zein bietarako. Hiztegiaren hasieran agertzen dira lantzeko jokabideak.

Hiztegiaren ganeko ariketetan teoria oso baten gauzatze praktikoa lantzen da, hau da, euskalkia zer dan eta euskara batua zer dan.

1. ESALDI EREDUAK: ENTZUN ETA LAUKIAK BETETZEKO

Entzun eta bizkaiera literarioko laukia bete.

JUNTAGAILUAK

ETA

	Ez du ezer erosi eta dena jan du.
--	-----------------------------------

	Har ezak ume hori jausiko duk eta.
--	------------------------------------

BE/BERE

	Afaria egin dut eta etxea ere garbitu dut.
--	--

	Ekarri dut jatekoa eta ogia ere erosi dut.
--	--

BE BAI/BERE BAI

	Bazkaria ekarri dute eta oraindino ardaua ere bai.
--	--

	Horrek egin du bazkaria eta afaria ere bai.
--	---

BE EZ/BERE EZ

	Umea ez da etorriko eta aita ere ez.
--	--------------------------------------

BAITA BE

	Ekarri dut jatekoa eta baita ere ogia erosi dut.
--	--

BAITA...BE BAI

	Amak egin du bazkaria eta baita afaria ere.
--	---

...BAKARRIK EZ...BE

	Eurak bakarrik ez dira etorri neu ere eurekin etorri naiz.
--	--

...BAKARRIK EZ ...EZPABE

	Umea bakarrik ez da etorriko ezpabere ama ere bai.
--	--

...BAKARRIK EZ...EZPADAZE

	Ez bakarrik ekarriko du ogia ezpadaze ardoa ere bai.
--	--

EDO

	Neu joango naiz edo umea bidaliko dut.
--	--

ALA

	Ez dakit hemengoak diren ala Bilbokoak diren.
--	---

BAI...BAI...

	Bai basoan eta bai etxean beti dabil beharreen.
--	---

BE...BE...

	Porruak ere ekarri dituzte eta piperrak ere ekarri dituzte.
--	---

BE BAI...BE BAI...

	Etxean ere bai eta kalean ere bai beti daude berbetan.
--	--

BE EZ...BE EZ...

	Ez da ekarriko jana ere ez eta afaria ere ez.
--	---

EZ...EZ...

	Nik ez dut salduko ez automobilik eta ez etxerik.
--	---

EDO...EDO...

	Edo etxean edo basoan beti dabil beharreen.
--	---

ZEIN

	Etxean zein kanpoan bero handia dago.
--	---------------------------------------

ZEIN...ZEIN...

	Zein etxean zein kalean beti euskaraz egiten du.
--	--

NAHI

	Zuek joan nahi gu joan berdin da.
--	-----------------------------------

NAHI...NAHI...

	Nahi kalean nahi etxean beti daukagu beharra.
--	---

...EZ EZE

	Ogia ez eze ardoa ere ekarriko dute.
--	--------------------------------------

BATA...BESTE...

	Batak ekarri zuen ogia eta besteak ekarri zuen ardoa..
--	--

ALDE BATETIK/ALDERDI BATETIK

	Ba alde batetik beldurra daukat baina beste alde batetik joan gura nuke.
--	--

	Alde batetik beldur naiz baina bestetik joan egin gura dut.
--	---

BATETIK

	Batetik etorri gura dutela diote baina bestetik autorik ez daukatela.
--	---

PARTE BATETIK

	Alde batetik etorri gura dute, baina bestetik bada ez daukate autorik etortzeko.
--	--

BAINA

	Etorri dela esan du, baina nik ez diot sinesten.
--	--

	Eguraldi ona dago, baina arratsaldean euria egingo du.
--	--

OSTERA

	Txakurra beltza da, baina katua osterera zuria.
--	---

	Txakurra da beltza, katua osterera zuria.
--	---

BARREZ/BARRETZ

	Txakurra beltza da, baina berriz katua zuria.
--	---

	Atzo berriz jendez beterik egon zen, eta gaur, gaur bat ere ez.
--	---

BARREN

	Zelan esango deusut ba! Ez dakit barren.
--	--

HALAN ETA GUZTI BE/BERE

	Hiruretan etorriko dira eta hala eta guztiz ere berandu da.
--	---

HORI ETA GUZTI BE

	Etorriko da hiruretan, baina hori eta guzti ere berandu da.
--	---

HALAN BE/BERE

	Hiruretan etorriko dira eta hala ere berandu da.
--	--

	Autoan datoz, baina hala ere belu izango da.
--	--

HOLAN BE

	Hiruretan etorriko dira, baina hala ere berandu izango da.
--	--

HALAN ETA GUZTI BE

	Etorriko dira hiruretan, baina hala eta guzti ere izango da berandu.
--	--

	Bai etorriko dira autoan, baina hala eta guzti belu izango da.
--	--

HOLAN ETA GUZTI BERE

	Hiruretan etorriko dira, hala eta guzti ere belu izango da.
--	---

OSTERANTZEAN

	Dena jan behar duzu osterantzean txiki geratuko zara.
--	---

EDO OSTERANTZEAN

	Etxean egongo da edo osterantzean tabernan.
--	---

ZE OSTERANTZEAN

	Hementxe ipini behar dut ze osterantzean ez dago lekurik.
--	---

EZPERE

	Neu joango naiz ezpere umea bidaliko dut.
--	---

EZPABE/EZPABERE

	Egongo da etxean ezpabere tabernan.
--	-------------------------------------

	Har ezazu ume hori ezpabere jausiko da eta.
--	---

EDO EZPABE/EZPABERE

	Neu joango naiz edo ezpabere umea bidaliko dut.
--	---

ZE EZPABE/EZPABERE

	Kotxean joan beharko dugu ze ezpabere berandu ailegatuko gara.
--	--

EZPADAZE

	Hori ez da berdea ezpadaze urdina.
--	------------------------------------

BESTELA/BESTELAN

	Hementxe ipini behar dugu bestela ez dago lekurik.
--	--

	Dena jan behar duzu bestela txiki geratuko zara.
--	--

EDO BESTELA/EDO BESTELAN

	Ondo egin behar da edo bestela ezer ere ez.
--	---

	Neu joango naiz edo bestela umea bidaliko dut.
--	--

ZE BESTELA/ZE BESTELAN

	Hementxe ipini behar dut ze bestela ez dago lekurik.
--	--

	Hementxe ipini behar dut ze bestela ez dago lekurik.
--	--

ZE

	Eroan ezazu aterkia ze euria egingo duela pentsatzen dut.
--	---

ZE...ETA

	Banoa ze trenak behingoan irteten du eta.
--	---

EZE

	Hori ikusten badut gauza hori etxean ikusten badut hori, eta esaten dut ezen, e! Hori neuk erosikoa da.
--	---

	Ez da etorri ezen belu da.
--	----------------------------

ZEGAITIK ZE

	Ba eroan aterkia ze euria egingo du.
--	--------------------------------------

HAIN

	Hain dago bero handia ezin da beharrik egin.
--	--

HAIN...ZE

	Hain da handia ze atetik ezin sar daiteke .
--	---

HAIN...ZEIN

	Hain da handia zein ez da sartzen atetik.
--	---

HATAINOAN

	Hatainoan handia da atetik ere ez da sartzen.
--	---

HAGAITIK

	Hagatik ezin dezakegu honela ezer egin.
--	---

HALANDAZE

	Halandaze badakizu zer egin behar duzun.
--	--

HOLANDAZE

	Holandaze badakizu zer egin behar duzun.
--	--

ASIKE

	Halandaze ezin dugu ezer ere egin.
--	------------------------------------

MENPERAGILUAK**-LA****KONPLETIBOA**

	Esan diat neuk egingo dudala.
--	-------------------------------

MODALA

	Argia joan da afaltzen gaudela.
--	---------------------------------

-LA + SUBJUNTIBOA

	Esaiok horri etor dadila.
--	---------------------------

BAZE...-LA

	Esan du baze etorriko dela.
--	-----------------------------

ZE...LA

	Esan liteke ze ez duela euririk egin behar.
--	---

EZE...-LA

	Mikelek esan du ezen beraren laguna etorri dela.
--	--

-LAN

	Itxita egongo delan etxean lotu naiz.
--	---------------------------------------

-LAKO

	Ez da etorri belu delako.
--	---------------------------

-LAKOA

	Etorri direlakoa daukat.
--	--------------------------

-LAKO GOGORRA

	Bota diodalako gogorra eduki dut.
--	-----------------------------------

-LAZKOA

	Nago, ekarri duelakoan.
--	-------------------------

-LAKOAN

	Egin du dakielakoan.
--	----------------------

	Damutu zait ez dudalako jan dena.
--	-----------------------------------

-LAKOTAN

	Hau esate baterako hau ekarriz gero bada ekarri duelakotan nago.
--	--

-LAKOTZAT

	Hori etorri delakotzat egon naiz.
--	-----------------------------------

-LA-ETA

	Egon naiz, etorri egin dela-eta.
--	----------------------------------

-LA BERE/BE

	Edo gura ez dela ere egin egin du.
--	------------------------------------

	Gura ez duela ere egin egin du.
--	---------------------------------

-N**ERLATIBOA**

	Etorri den gizona kanpoko da.
--	-------------------------------

ZEHAR GALDERA

	Ez zakiat nor etorri den.
--	---------------------------

	Ez dakit etorri den.
--	----------------------

SUBJUNTIBOA + N

	Jagon ezak ume hori jausi ez dadin.
--	-------------------------------------

	Ez dut gura egin dezazun.
--	---------------------------

ZEIN + SUBJUNTIBOA + N

	Hartu ume hori zein jausi dadin.
--	----------------------------------

ZE + SUBJUNTIBOA + N

	Har ezazu aterkia euria egin ze dezan.
--	--

-NA

	Konturatu naiz hor dagoena.
--	-----------------------------

-NIK

	Ez dute esan amaitu dutenik.
--	------------------------------

-NEZ

	Berak esan duenez, gero etorriko da.
--	--------------------------------------

-NEAN

	Etortzen denean esango zioat.
--	-------------------------------

-NEKO

	Ixten joan naizenean giltza apurtu da.
--	--

	Datorreneko amaituta dauka.
--	-----------------------------

-NERAKO

	Ba gu joan ginenerako eurak joanda egon ziren.
--	--

-NETIK

	Esan dutenez gero etorriko dira.
--	----------------------------------

	Etorri denetik ez dut ikusi.
--	------------------------------

	Hori kanpokoia denez gero, ez daki euskaraz.
--	--

-NDIK

	Bada esan duenez bihar etorriko dira.
--	---------------------------------------

-NENTZ

	Ea hori bakarrik dagoenentz.
--	------------------------------

-NAGAITIO

	Esan duenagatik bihar etorriko dira.
--	--------------------------------------

-NEZ GERO

	Etorri denez gero ez dut ikusi.
--	---------------------------------

	Hemen gaudenez gero ikustera joango gara.
--	---

	Hasi zarenez gero amai ezazu.
--	-------------------------------

-NIK HONA

	Etorri denik hona ez dut ikusi.
--	---------------------------------

-NIK HARREZKERO

	Etorri denik harrezkero ez dut ikusi.
--	---------------------------------------

-NETIK HONA

	Hori ekarri duenetik hona ez da etorri.
--	---

-N ORDUAN

	Etorri zaren orduan ikusi zaitut.
--	-----------------------------------

-N ORDURAKO

	Gu etorri ginen ordurako horiek joanda egon ziren.
--	--

-N ORDUKO

	Gu joan ginen orduko joanda egon ziren.
--	---

-N ARTEAN

	Beno zuek amaitzen duzuen artean etxera joango naiz.
--	--

-N ARTE

	Zuek amaitzen duzuen arte ni errekaduak egitera joango naiz.
--	--

-N BITARTEAN

	Zuek amaitzen duzuen bitartean joango gara etxera.
--	--

-N BAKOTXEAN

	Datorren bakotxean dakar zer edo zer.
--	---------------------------------------

-N BAKOTXEKO

	Berba egiten duen bakoitzeko lelokeriaren bat esaten du.
--	--

-N GUZTIETAN

	Datorren guztietan ekartzen du zer edo zer.
--	---

-N GUZTIAN

	Datorren guztian dakar zer edo zer.
--	-------------------------------------

-N LEZ

	Gaur astelehena den legez lanera joan gara.
--	---

	Lehen egiten zen legez egiten da hori.
--	--

-NA LEZ

	Hori kanpoko dena legez, ez daki euskaraz.
--	--

-N LAKOA

	Erosi dut gazta bat zeuk ikusi duzun lakoa.
--	---

-N MODUKOA

	Ekarri da gazta zeuk ikusi duzun modukoa.
--	---

	Hau da neuk ekarri nuen moduko txikia.
--	--

-NA MODUKOA

	Bada ekarri dut gazta bat zuk ikusi duzuna modukoa.
--	---

-N MODUAN

	Egin dugu zuk esan duzun moduan.
--	----------------------------------

	Horrek ez daki ezer baina dakien moduan berba egiten du.
--	--

	Gaur astelehena den moduan beharrean joan gara.
--	---

-N MODURA

	Egin dugu zuk esan duzun modura.
--	----------------------------------

	Horrek gastatzen du aberatsa balitz moduan.
--	---

-N MODULEZ

	Horrek egiten dik berba dakien modulez.
--	---

-N ERARA

	Horrek hartzen dituen erara jan egiten ditu.
--	--

-N ANTZERAKOA

	Bada erosi diot jaka bat amak daukan antzerakoa.
--	--

-NAREN ANTZERAKOA

	Erosi dut jaka bat amak ekarri zuenaren antzekoa.
--	---

-N GAIN

	Irabazten duten gain gastatu egiten dute.
--	---

-N GAINA

	Ama! Zeuk esan didazun gaina ekarri dizut, e?
--	---

-N BESTE

	Ekarri dugu amak esan duen beste.
--	-----------------------------------

-N BESTEAN

	Egiten dituen bestean saldu egiten ditu.
--	--

-N BESTEKO

	Hau da zeuk ekarri duzun besteko txikia.
--	--

-NAREN BESTEKO

	Hau da zeuk ikusi zenuenaren besteko handia.
--	--

-N NEURRIAN

	Bada egiten duen neurrian saldu egiten ditu.
--	--

-N GAINOAN

	Den gainoan ireki.
--	--------------------

-N MEDIDAN

	Egiten duen neurrian saltzen ditu.
--	------------------------------------

-N TAMAINUAN

	Hartzen duen neurrian gastatzen du.
--	-------------------------------------

ZELAN...-N

	Konturatu naiz zelan etorri diren.
--	------------------------------------

	Zelan datozen halan jesartzen dira.
--	-------------------------------------

	Gaur ere zelan astelehena den joan gara lanera.
--	---

ZEIN...-N MODUAN

	Horrek gastatzen du zein aberatsa den moduan.
--	---

ZEINDA...-N MODUAN

	Hark hau esan du zeinda berak dena dakien moduan.
--	---

SEGUN...-N

	Zelan hartzen den jaten da.
--	-----------------------------

SEGUN...-N MODUAN

	Batzen ditudan moduan jaten ditut.
--	------------------------------------

	Horiek esan dutenez gero etorriko dira.
--	---

SEGUN...-NEZ

	Horiek esan dutenez saldu egingo dute etxea.
--	--

ZENBAT...-N

	Zenbat eta gehiago dakarzun hobeto.
--	-------------------------------------

AUNKE...-N

	Eguraldi txarra dagoen arren basora joango gara.
--	--

IAKE...-N/IAKETA...-N

	Hasi dugunez gero amaitu.
--	---------------------------

	Zeuk dakizunez gero esazu zeuk.
--	---------------------------------

BA-

BALDINTZA ERREALA

	Etortzen bada berba egingo dut beragaz.
--	---

	Etxera joan baginen ikusi egingo genuen.
--	--

BALDINTZA IRREALA

	Basora joango bazina galdu egingo zinateke.
	Joango balira basora galdu egingo lirateke.
	Etxera joan bagina ikusi egingo genukeen.

ZEHAR GALDERA

	Ez dakit etorri diren.
--	------------------------

BA-...BERE/BE

	Eguraldi txarra egiten badu ere ez da gelditzen etxean.
	Hamarretan amaitzen baduzu ere berandu izango da.

BA-...LEZ

	Horrek gastatzen du aberatsa balitz legez.
--	--

BA-...LAKO

	Materia balitz lako esneak irteten dio hasieran.
--	--

BA-...MODUAN

	Horrek egiten du berba jakingo balu moduan.
--	---

BA-...MODURA

	Horrek gastatzen du aberatsa balitz modura.
--	---

2. ULERMENA: TESTUEN GANEKO ITAUNAK

ARRATIA

Galdakao

Aitita difuntuak nozko etorri behar dala etxera esaten eban?

.....

Igorre

San Joan egunean zer kantetan zan?

.....

Dima

Zegaz ebagiten eben garia?

.....

Zer da metatu?

.....

Zeberio

Noz esaten eben hau esnea “txuri gora, txuri gora”

.....

Zeanuri

Gizon horrek neskatxia nora joango zala pentsatu eban?

.....

Ubidea

Galbahean zer eralgi behar dozunean erabiltzen dira otzara zabalak?

.....

BUSTURIALDEA

Bermeo

Zertan etorri zan Napoleon Euskal Herrira?

.....

Noz etorri zan Napoleon Euskal Herrira?

.....

Napoleonek 80 urteko gizona eta haren 100 urteko aita topatu ostean, zer esan eutsen soldaduei?

.....

Zer pentsatu eben karlistek bekerekakaitik?

.....

Busturia

Zertarako zan triskilia?

Forua

Eta eguzkia sartukeran, ona dagoanean, ezer esaten da?

Morga

Kanta entzunik, bete egizuz 2. eta 4. lerroa.

Gaur dala, bihar dala donianez

zapoak eta sugoiak erre

badago bere erre.

Axangiz

Garatzak noz gehitzen ziran?

Arratzu

Nortzuk egiten dabe apostua?

Zer jokatu eben?

Nork galdu eban?

Kortezubi

Giputzak, mutil eder bi, rekete jantziekin. Zelan jantzita?

34ko mitinera, Elorriora, zer oinetako eroan eben?

“Geuri hil eragin deuskue” dino, baina nor eta non?

Arteaga

Zeri esaten jako edur txingorra?

Elantxobe

Sorginak zer egingo eutsola esan eutson gizonari, ikusi dauala esan ezker?

.....

DURANGALDEA

Zornotza

Kanta entzunik, bete bigarren lerroa:

“Maria gona gorria

.....

eta ekarzu barria”.

Gero zer egiten eben haginagaz?

.....

Durango

Gerra geuk irabaziko dogu, baina zelan?

.....

Zegaz okupatu eutsien ospitale aldea?

.....

Abadiño

Lehen asko ugariago egon ziran. Zergaitik?

.....

Arrazola

San Joan bezperan erretzeko, zer batzen zan?

.....

Zeintzuk ziran San Joan Sobrak izeneko bedarrak?

.....

Kanta entzunik, bete egizan/egizak lerro hutsak:

“San Joan, San Joan

.....

beste bi altzoan

sorginak eta lapurrak erre, erre,

.....

biba San Joan, biba San Joan”.

Zer egiten zan ereinotzarekin?

.....

Berriz

Gatzagaz bai, baina gatzagaz zer egiten zan eta nora bota?

.....

Mallabia

Zelan joan behar zan landara?

.....

Ermua

Orain biak harrapatzen ditue. Zertzuk?

.....

Zerezkoa zan tximinoa?

.....

Zertara jokutzen eben neskak mutilen moduan?

.....

Otxandio

Umeak jan gura ezik egoten ziranean, zer esaten eutsen?

.....

Umeak hori entzutean, zelan egoten ziran?

.....

HEGO URIBE

Begoña

Zer ortuari ereiten dabe oraindainokarren?

.....

Larraskitu

Patatea betatu arren eta lurra bota arren, zer gertatzen jako hilabete barru?

.....

Buja

Kanporamartxo egiten ebenean, zelan ipinita jaten ebezan txorizoa eta urdaia?

.....

Basauri

Umeak eskolan egiten dabe euskera, baina non ez dabe egiten?

.....

Arrigorriaga

Nortzuk joaten ziran umea bateatuten?

.....

Zeri deritzo eliza urteera?

.....

Zaratamo

Kanporamartxo egiteko, zer koiuten eben Semeni puntara joaten ziranean?

.....

Arrankudiaga

Kafea egin ostean, zer sartu eta ataratzen zan lapikotik tzist-tzast?

.....

Zollo

Zer da lekuko honek entzuna bakarrik dakiena eta ikusi be egin ez dauana?

.....

Orozko

Txarriari zer sartzan eutsoen okotzetik eskegita eukiteko?

.....

Noz kentzen jakoz gantzagiak txarriari?

.....

Lepazurra kendu orduan, zer kentzen da?

.....

Zenbat urdai mota izaten ditu txarriak?

.....

Zelan apartatzen dira garaunak?

.....

LEA-ARTIBAI

Nabarniz

Zertzuk ziran gorutan erabiltzen ziran tresnak?

.....

Ereño

Buztarria idien adarretara lotzeko, zer erabiltzen da?

.....

Ispaster

Maestrak entzuten baeutsen euskeraz egiten, zer ipintzen eutsen?

.....

Morroi batzuk tabernara doazenean –euskerara ederto jakin arren- txikitoak kobratzeko erdaraz egiten dau. Zergaitik?

.....

Lekeitio

Zelango etxea eukan Peruk? Zelangoa Mariak?

.....

Zerk galdu eban Perun etxea eta zerk Mariana?

.....

Arbola handiaren ganean dagozala, zer gertatzen jakon Peruri?

.....

Zelan amaitzen da istorioa?

.....

Markina

Oinez etorri eta gero, zera egin eben Markina-Etxebarrian:

.....

Otzarak buruan eroateko, zer ipintzen zan buruan?

.....

Aulestia

Nork bialdu eban beragana?

.....

Nongoa eta non egondakoa dala esaten eutson?

.....

Munitibar

Nora joan eta nondik etortzen ziran oinez?

.....

Zenbat kobratzen eban Zubialdeko zerak eta zenbat Errotak?

.....

MUNGIALDEA

Jatabe

Joniko nongoa zala dino?

.....

Non eta zertan egoten ziran laminak?

Gatika

Zer zan erreturak egiteko teknika?

.....

Zertarako egiten ziran erreturak?

.....

Laukiz

Baten, gari joten ibili ziranean, zer etorri zan hara?

.....

Zer lotura daukie, iretargiak, putzuko urak eta taloak?

.....

Mungia

Zenbat urte dira Brijida izeneko andra hori hil zala?

.....

Teodoro izeneko gizon hau guzurretan bizi izan da beti?

.....

Noz agertu jakon hildakoa?

.....

Zelan joan zan etxe ondoraino?

.....

Gamiz

Altxatu eta kortan hasi baino lehen, zer egiten dau?

.....

Fruiz

Garatxak kentzeko, zer egiten eben?

.....

Arrieta

Nor hil jakon Afrikan?

.....

Atean agertu zanean, zer esan eutson amari Juan Luisek?

.....

Amak kanpoko atean zer ipini eban?

.....

Meñaka

Hasieran, zer ikusten dauala uste dau kaminoan batetik bestera dagoana?

.....

Zenbat biderrez zapaltzen dabe sugoia?

.....

Zer hiltzen da hurrengo egunean zerbaitek pikatuta?

.....

Bakio

Zer da apaborroa?

.....

Zer erabiltzen zan burkotza egiteko?

.....

Zertarako erabiltzen zan ginbaleta?

.....

TXORIERRI

Leioa

Zer ebagiteko da pujamanta?

.....

Erandio

Zer zan Zezilio gosetxekoa?

.....

Barrikako San Blasetao bertsoan, zenbategaz ezkondu zala inoan?

.....

Loiu

Mutil batek zelan egiten eutsen berba aitari, abadeari eta guztiei?

.....

Abadeari zelan esaten jako, zelan berba egiten jako?

.....

Sondika

Zohia laiagaz nora botatzen zan beti?

.....

Zelaian norantz botatzen zan zohia?

.....

Derio

Gurdia astiroago joan daiten, edo gelditu daiten, zer erabiltzen zan?

.....

Zamudio

Hiru mutil joan eta bat desagertu egin jaken. Gero non agertu zan?

.....

Mutil hori non erabili eben sorginek?

.....

Lezama

Zertarako sartzen jakon kafeari ilentia?

.....

Larrabetzu

Euren aita zelangoa zala dinotso Ferminari?

.....

Bizkargira joan ezkerro, zerk urtengo eutsan han?

.....

Farola koiuta, zer ordutan igon eban Bizkargira?

.....

Han urtetan eutsan gizonak, zelan jantzita urtetan eutsan?

.....

Bildurra dala eta, noz arte egiten eban lo ahizteagaz?

.....

URIBE KOSTA

Getxo

Txarriagaz, zer egiten da goizean, eta zer arratsaldean?

.....

Euren aitaren zereginari depositario deitzen jakon, baina non?

.....

Berango

Noz jaio zan haren nebea?

.....

Sopela

Zertan ibiltzen ziran soloan?

.....

Erropak aldatzeko, zer eroaten eben hareatzara?

.....

Lau edo bost mutilek zer egiten eben hatxetik?

.....

Itsasotik etorri eta goiko soloetan, zertan jarduten eben?

.....

Barrika

Zenbat txarri hil dabez?

.....

Urduliz

Labasua egiteko, pinu erramak, sasia eta otabarra, zein tresnagaz botatzen zan barrura?

.....

Iurkea deritzan makilak, zenbat punta ditu?

.....

Plentzia

Zelan da agilandoa batzeko abesten eben urte barriko kantaren letra?

.....

.....

.....

.....

Zer emoten eutsien?

.....

Gorliz

Nontarra da etxe ondoan dagoan artzaina?

.....

Lemoiz

Testua entzunik, bete egizuz 2, 4, 6, 8, lerroak:

“Kantau gura geunskio

.....

Santo Tomas bigarren

.....

hiru (...) izan ginan

.....

geure pasadizoak

.....

3. KONTAKETA: BERBA EGITEKO ARIKETAK

Entzun ostean zeuk kontatu edo errepikatu narratzaileak darabilzan azentua eta intonazioa plagiatur.

1. Bermeoko Napoleonen eta karlisten istorioak.
2. Lekeitioko Peru eta Mariaren gertaera.
3. Arrietako testuak dakarren Juan Luisi buruzko kontakizuna.
4. Igorreko “San Joan Bagilea, denporak erreak, atsoak eta sorginak erre”.
5. Morgako

“Gaur dala, bihar dala Donianez
etzi San Joan biharamonez
zapoak eta sugoiak erre
gure soloan sorginik ez
badago bere erre”.

6. Zornotzako

“Maria gona gorria
etsi hagin zaharra
eta ekarzu barria”.

7. Arrazolako

“San Joan, San Joan
arrautza bi kolkoan
beste bi altzoan
sorginak eta lapurrak erre, erre,
artoak eta gariak gorde, gorde,
biba San Joan, biba San Joan”.

8. Plentziako

“Urte barri, txarri belarri,
daukanak ez daukanari,
ez daukat eta niri,
ezpabere, txarri belarri”.

9. Lemoizko

“Kantau gura geunskio
bertso bat edo bi
Santo Tomas bigarren
gaueko lanari
hiru (...) izan ginan
bidean etorri
geure pasadizoak
kontetan alkarri”.

4. HIZTEGI ARIKETAK

Egizu ariketa hau aurkezten jatzun hurrengo hiztegia:

1. Azpimarratu egizuz bizkaierarako baino ez diran berbak edo sintagmak. Esate baterako: **barri**.
2. Inguratu egizuz lauki batez euskara baturako baino ez diran berbak edo sintagmak . Esate baterako: (**gutxiago**).
3. Azpian puntuak ipiniz markatu bizkaierarako nahiz euskara baturako balio daben berbak. Esate baterako: **artza**.

A

Abe: olo (Avena sativa): gramineoen familiako laboreetariko bat: oiloari oloa, astoari lastoa

Abemariak/abemarietakoak: Angelusaren deia eta ordua, batez bere arratsaldekoa, iluntzen hasi ezkerokoa

Adi-adi: begira-begira.

Afariketan: afaltzen

Ahizta: ahizpa

Aitaita: aitona: aitajaun: aitatxi

Aldea-etxe: baserri

Alkarte: elkarte

Amuts: kamuts

Andra: andre

Andragai: andregai

Antxina: antzina

Apaborro: **Txarriaren** zilbegia -puxikaren muturra- hil **barritan** kendu eta gatz bage eskegita usteldu barik irauten **dauana**, batez bere hedak eta koipeztatzeko erabilia

Arazo: arazi: "Ura irakinarazo dabe".

Ardau: ardo

Armozu: gosari

Artzakada: bahekada

Artza: bahe

Atrapatu: harrapatu, atzeman

B

Bagil: ekain

Bakotx: bakoitz

Banaka: 1.- urria: bakana: bere antzekorik oso gitxi baino ez dauanaz, gitxi dagoenaz edo nekez topatzen danaz esaten da.
2.- banan: bakarka: berazka: aldian bat soilik: banaka sartu zaitez

Barausi: barautsi: goizean baraua hautsi edo gosaria hartu

Bardin: berdin

Barik: gabe

Bariku: ostiral

Barri: berri

Barriro: berriro

Barriz: berriz

Bateatu: bataiatu

Bedar: belar

Bedarleku: larre, landa

Begitu: begiratu

Bildur: beldur

Bildurtu: beldurtu

Bueltaka: biraka

Burdi ikus gurdi

Burkada ikus gurdada

Burzotz ikus gurzotz

Buztarri: uztarri

Buztartu: uztartu

D

Domeka: igande

Doniane ikus Donibane

E

Ebagi: ebaki

Edur: elur

Eleiza: eliza

Eralgi: dirua edo ondasunak xahutu

Ernamin: ernamuin, ernakatz, kimu

Erradura: ferra

Errama: adar (zuhaitz)

Erratura ikus erretura

Erretura: soloan bedarrak eta zaborrak pilotetan jartzeari eta erretzeari eta hareen

errautsa ongarri modura lurrean zabaltze-
ari deitzen jako erretura (erreturak egin)

Erremendade: ermandade
Erreztasun ikus erraztasun
Erropa: arropa
Eskegi: eseki
Eskilara: eskailera
Eskoara: eskuinera
Eskutak: azao, sorta: gari-eskutak
Ete: ote
Euki: eduki
Exatu: exagaz egin ildoa
Exa: hortz bakarreko goldea
Eztabere: ezpere

F

Fago: *pago*
Fraile: *fraide*

G

Gane: gain
Ganean: gainean
Ganera: gainera
Gantzagi: gantz
Garaiteko: gainerako
Garatxa: garatxo
Garaun: burmuin, zerebru
Gariburu: galburu
Garri: gerri
Gedar ikus kedar
Ginbalet: zuloak bira-biraka egiteko gailu
txikia
Gitxi: gutxi
Gitxiago: gutxiago
Gurdi: orga
Guzur: gezur

H

Halandaze: beraz
Haretx: haritz Quercus
Hatx: haitz
Hausi ikus hautsi

I

Igitai: landareak ebakitzeko balio dauan aho
makurreko tresna kirtenduna
Igon: igo
Ilusino: ilusio
Imitazino: imitazio
Ingatu: lur arola trinkotu
Iretargi : ilargi
Iruntza : ihintz
Irurka: egurrezko urkulua, hortz luzeak **di-
tuana**
Isuski: erratza, isatsa: **Labarako** erratza, txi-
larrez egindakoa
Isiotu: argia edo sua piztu

J

Jabon ikus jagon
Jagi : Jaiki
Jungada: ingude

K

Kainabera: kanabera
Kakarraldo: kakalardo
Kakasi: kakagura
Kamara: ganbera
Kanporamartxo: basatoste: sasimartxo:
inauterien arteko domeka, harateguna,
basora taldean joanda, tortilla, txorizoa,
txokolatea eta janez ospatzen dana
Karu: garesti
Keriza: gerezia
Kito: zeozer beste zerik barik han amaitzen
dala adierazteko esamoldea: etxera joan-
go naz eta kito!
Kodaina: sega
Koiu: harrapatu
Kokotu: lelotu, tenteldu
Kolko: jantziaren eta bularraren arteko hu-
tsunea: “hiru, hiru, hiru, kolkoa bete diru”
Kopu ikus kopau: mokadu, ahamen
Korridu: korritu
Kortatxur: kortaitzur: hortz punta zorrotzak
dituan sardea: kortatxurraren hortzak zo-
rrotzak dira eta satsatxurrarenak ia biribi-
lak

Kuntzurrun: giltzurrun

Kurtze: gurutze

L

Laba : labe

Labasu: labesu

Labrantza: laborantza

Laratzu: laratz

Lasatu: lasaitu

Lehengoan: denboraz arteragoan: lehengoan
esana orain bere errepikatu egiten deusut

Lepazur: 1.- garondoa. 2.- bizkarrezur

M

Maldezino: maldizio, madarikazio, birao

Motz: 1.- itsusi. 2.- labur. 3.- kamuts

Muna: muino

N

Nahastean: nahasian

Nardei: 1.- Gurtedan jartzen **diran** kateen
muturra, gurzotza sartzeko zuloak **ditua-**
na 2.-zuhaitzak narrazka ekartzeko era-
biltzen **dan** haga

Narru: larru

Neskatxi: neskatxa, neskato, neskatila

Nobio-nobiak: ezkongaiak

O

Okerreria ikus okerkeria

Ondinokarren ikus oraindainokarren: orain-
dik

Oraindino ikus oraindaino

Oraindinokarren: oraindik

Oraleku: helduleku, euskarri

Orkatz: 1.- hortz biko urkulua. 2.- oreinen
familiakoa dan Europako lau oineko
hausnartzailea

Ortusantu: kanposantu, hilerri

Ostera bere: berriz ere

Ostetik: atzetik

Otabar: ota zaborrak: otabarra lango ogi la-
tza

P

Parau jarri: gaztagin guztien aurrean paratu
zan.

Parean: batera: parean heldu ziran

Parra: bardintasuna erakusteko berba: gaur-
koan parra egin dabe irabazietan

Parrastada: gatza sutara botatzean entzuten
dan hotsa (onomatopeiazko berba)

Partida: kopuru handia: ehiztariak txori
asko, partidea ekarri dau

Partika: gurdiazen bizkarra, erdiko haga, al-
boetako aldamenakaz garraiorako kaxa
osotzen **dauana**

Pentsuorde: abereei pentsuaren ordeaz emo-
ten jaken jatekoa

Pernil: urdaiazpiko

Pujamanta: partidera: zaldi nahiz behien
apatxa jateko, murrizteko labana, altzai-
ruzkoa, ertz makurra eta zorrotza dauana

S

Sakeleria ikus saskeleria: sastarrerria, satsu-
keria

Sartukera: sarrera

Sikeran: behintzat, **gitxienez**

Sinestu: sinetsi

Solo: soro

Solomilo: azpizun

Sorki: 1.-buruan suila eta eroateko jartzen
dan zapia. 2.- sueteaz erabiltzen dan oiha-
la

Sudurtzilo: sudurzulo

Sugoi ikus suge

Suhin: suhi

T

Taka-taka: 1.- oinez ibiltzea adierazten
dauan berba: taka-taka joan zan eta ez bi-
zikletan. 2.- pausu txiker eta azkarrez ibil-
tzea nahiz zeozer apurka-apurka baina
gelditu barik egitea adierazten dauan hi-
tza: taka-taka joaten bagara, helduko
gara. Tapa-tapa

Trapazeri: tresnategi

Triskila: gaztaina oskolak batzeko egurrezko
kurrikak

Troinu: tronbil: korapilo
Txarri: txerri
Txarrikume: txerrikume
Txikertu: txikitu
Txirikil: bi muturrak kono eran zorrotzurik dituan makila txikia
Txirikilan olgatu: olgeta, beronen zera hone-tan datza: bi muturrak kono eran zorrotzurik dituan makila txiki bat beste makila batez kerruan jo eta lurretik jaso ondoren, airean beste kolpe batez albait urrunen jaurtitzean
Txirrinka ikus txirringa: ibilgailuen igidura errazteko bere ardatzaren inguruan biraka ibiltzeko egokiturik dagoan pieza biribil edo uztai formakoa
Txirrin-txarran: onomatopeiazko berba
Txizasi: txizagura
Tzist-tzast: txingarra kafedun lapikoan sar-tzean entzuten **dan** zaratotsa (onomato-peiazkoa)

U

Uhel ikus uhal
Ule: ile
Urtebarri: urteberri
Urten: irten
Urun: irin
Uzaba: 1.- ikus ugazaba. 2.- itzela, onena dala adierazteko erabiltzen dan berba: uzaba haz eskupelotan!

Z

Zarankada: saski handi bete
Zikin: lohi

EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO

HEZKUNTZA, UNIBERTSITATE
ETA IKERKETA SAILA

DEPARTAMENTO DE EDUCACIÓN,
UNIVERSIDADES E INVESTIGACIÓN

**Bizkaiko Foru
Aldundia**

**Diputación Foral
de Bizkaia**

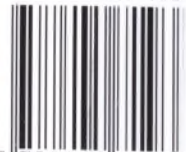
**mendebalde
kultur alkartea**

Bizkaiko euskararen erabilpena **Euskal**

EK15020257

ISBN 84-457-1931-1

9 788445 171931

Salneurria: 1 €

Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia

Servicio Central de Publicaciones del Gobierno Vasco